

قفقاز جنوبی و امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران

صمد رفعت نژاد

علی افضلی

علی رضا تنهایی

زمستان ۱۳۹۴

سرشناسه: رفعت‌نژاد، صمد، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور: قفقاز جنوبی و امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران/ صمد رفعت‌نژاد، علی اف‌ضلی، علیرضا تنهایی
مشخصات نشر: تهران: دانشکده علوم و فنون فارابی، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری: ۱۸۷ص: جدول
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۷۶-۳۶-۳
قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
شناسه افزوده: اف‌ضلی، علی، ۱۳۵۸-
شناسه افزوده: تنهایی، علیرضا، ۱۳۵۹-
شناسه افزوده: دانشکده علوم و فنون فارابی
بندی رکزه: ۱۳۹۴ ق ۷/۵۰۹/۷ DK
رده -ی دیویی: ۹۷۴/۵
شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۶۵۶۹۱

اندر ارادت دانشکده علوم و فنون فارابی

نام کتاب: قفقاز جنوبی و امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران

مؤلف: صمد رفعت‌نژاد- علی اف‌ضلی- علیرضا تنهایی

ویراستار علمی: عباس ملک- علیرضا مرادی صالح

مدیر مسئول: علی اف‌ضلی

تنظیم: صمد رفعت‌نژاد- حسین حبیب‌اللام

طرح جلد: علیرضا قلیچ‌خانی

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۴

کلیه حقوق اعم از چاپ، تکثیر و نسخه‌برداری برای ناشر محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

تلفن ناشر: ۲۹۹۴۲۶۵۸ صندوق پستی: ۴۵۷۳-۱۹۳۹۵

فهرست مطالب

مقدمه	۷
فصل اول: قفقاز جنوبی	۱
تاریخچه قفقاز جنوبی	۱
وضعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی قفقاز	۳
محیط امنیتی قفقاز	۱۱
اقلیت های قومی در قفقاز جنوبی	۱۵
عوامل ناامنی در منطقه قفقاز	۱۷
عوامل همگرایی و ویرایی قفقاز جنوبی	۲۱
فصل دوم: جمهوری آذربایجان	۲۵
تاریخچه و وضعیت اجتماعی	۲۵
وضعیت اقتصادی	۳۱
وضعیت سیاسی	۳۳
سیاست خارجی	۳۶
روابط خارجی	۳۹
سازمان اطلاعاتی جمهوری آذربایجان	۵۴
فصل سوم: جمهوری ارمنستان	۵۹
تاریخچه و وضعیت اجتماعی ارمنستان	۶۰
جغرافیای ارمنستان	۶۴
وضعیت اقتصادی	۷۲
وضعیت سیاسی ارمنستان	۷۲
سیاست خارجی	۸۴
روابط خارجی	۸۵
ساختار اطلاعاتی امنیتی ارمنستان	۱۰۲

فصل چهارم: جمهوری گرجستان.....	۱۰۳
تاریخچه و وضعیت اجتماعی.....	۱۰۴
وضعیت اقتصادی.....	۱۰۹
وضعیت سیاسی.....	۱۱۱
سیاست خارجی.....	۱۱۵
فصل پنجم: بازیگران فرا منطقه ای و منطقه ای و امنیت نظامی ج.ا.ا.....	۱۲۵
امنیت نظامی.....	۱۲۵
بازیگران فرا منطقه ای.....	۱۳۲
ناتو.....	۱۳۷
آمریکا.....	۱۴۷
بازیگران منطقه ای.....	۱۶۱
ترکیه.....	۱۶۲
روسیه.....	۱۶۴
اسرائیل.....	۱۶۸
نتیجه گیری.....	۱۷۱
منابع و مآخذ.....	۱۷۴

مقدمه

بدون تردید برای هر کشور و نظام سیاسی آن، شناخت دقیق و واقع‌بینانه عواملی که موجودیت، امنیت و منافع حیاتی آن را تهدید می‌کند از اولویت اساسی برخوردار است، زیرا این قبیل تهدیدها را حتی می‌توانند بر سر راه حرکت عمومی یک جامعه در مسیر پیشرفت و توسعه، مانع جدی ایجاد نموده و یا به‌طور اساسی، موجودیت و هویت ملی یک کشور را به مخاطره اندازند. نتیجه برای کسب آمادگی متناسب و متعادل جهت مقابله با هر تهدیدی، نخست باید مبحث ابعاد و پیامدهای آن را با دقت بیشتر شناسایی نمود تا از هرز روی منابع ارزشمند از یک‌سایه و غفلت‌گری و صدمه‌پذیری خود از سوی دیگر، جلوگیری به عمل آورد. فروپاشی شوروی، جمهوری اسلامی ایران را از همسایگی یکی از دو قطب جهان محروم ساخت و به‌جای آن ایران را با چند کشور نوپا و نوپنیا در تحت عنوان کشورهای منطقه‌ی قفقاز جنوبی همسایه ساخت. قفقاز جنوبی به لحاظ اهمیت استراتژیک جغرافیایی، منابع نهفته انرژی، همسایگی روسیه، ایران، ترکیه و دریای خزر در کانون توجه دولت‌های منطقه‌ای (روسیه، ایران و ترکیه) (فرا منطقه‌ای) (آمریکا، اتحادیه اروپا و اسرائیل) قرار گرفته است. منطقه قفقاز سرزمینی کوهستانی، افسانه‌ای و زیبا است که در محدوده‌ای به وسعت ۴۰۰ هزار کیلومترمربع با جمعیتی برابر ۲۲ میلیون نفر از شرق به کرانه‌های غربی دریای خزر و از غرب به کرانه‌های شرقی دریای سیاه محدود می‌شود. از جنوب با شمال غربی ایران و جنوب شرقی ترکیه همسایه است و از شمال به جنوب روسیه فدراتیو محدود می‌شود. رشته‌کوه‌های قفقاز (کوه قاف افسانه‌ای

(به طول ۱۵۰۰ کیلومتر از وسط سرزمین قفقاز می‌گذرد. این رشته‌کوه منطقه قفقاز را به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند. در شمال این رشته‌کوه‌ها از شرق به غرب جمهوری‌های خودمختار داغستان، چچن، اینگوش، اوستیای شمالی، کاباردینا بالکار، قره‌چای چرکیس و آدغیه واقع شده‌اند. در جنوب این رشته‌کوه‌ها به ترتیب از شرق به غرب جمهوری‌های آذربایجان، ارمنستان و گرجستان قرار دارند.

کشورهای این منطقه به دلیل داشتن مشکلات درونی از قبیل؛ درگیری با کشور همسایه (آذربایجان)، فاصله داشتن از متحدان اصلی خود، وابستگی شدید اقتصادی به خارج از کشور و... به تنهایی قادر به ایجاد تهدید برای کشورمان نیستند. این منطقه در تقاطع منافع عبودی بازیگران بزرگی از جمله؛ آمریکا، ترکیه، ایران، روسیه و رژیم صهیونیستی واقع شده است. یکی از تهدیدهای مهمی که منافع و امنیت نظامی جمهوری اسلامی را در معرض خطر قرار داده است، تهدیدهایی است که از جانب آمریکا، رژیم صهیونیستی و سوداگرانی که با عضویت در منطقه قفقاز جنوبی، به‌طور مرتب بر ضد منافع و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در حال طرح‌ریزی بوده و به اقدام‌هایی نیز در همین راستا دست‌زده‌اند.

با توجه به حضور نیروهای فرا منطقه‌ای در آسیای میانه و قفقاز و تلاش برای تداوم حضور در این منطقه، سیاست خارجی آمریکا و رژیم انگل‌گر قدس در جهت جذب کشورهای این منطقه به‌سوی خود است که این می‌تواند تهدیدهایی را برای ایران، به همراه داشته باشد. بررسی دقیق عواملی همچون نقاط ضعف اقتصادی و سیاسی دولت‌های منطقه قفقاز جنوبی، تأثیرات فساد، جرم و جنایت و همچنین تجارت مواد مخدر بر ثبات منطقه‌ای، تأثیرات ناآرامی‌های ناشی از درگیری‌های نژادی - مذهبی و مداخله‌های خارجی در این کشورها، نگاهی بر ادعاهای ارضی و تاریخی در منطقه، تلاش غرب در راستای گسترش پیمان ناتو به این منطقه و... از نقاط قوت این کتاب محسوب می‌شود.